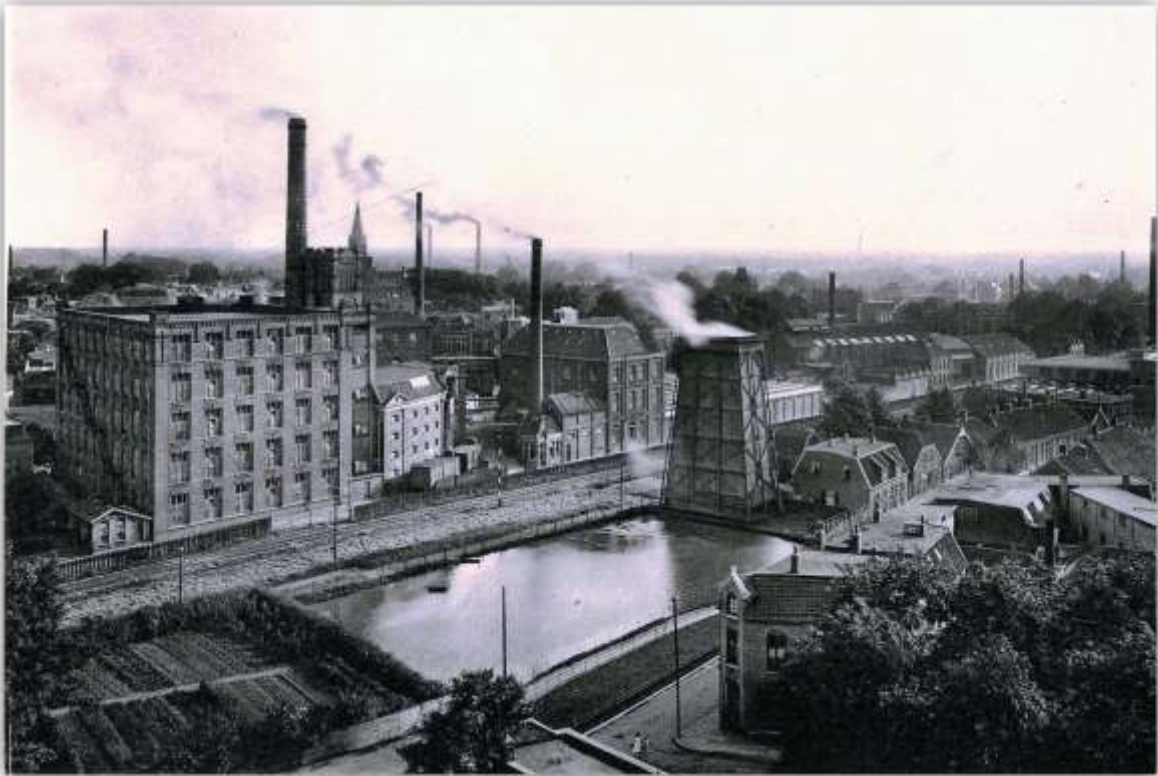

Koeltorens fabriekscomplex van Heek & Co, Enschede

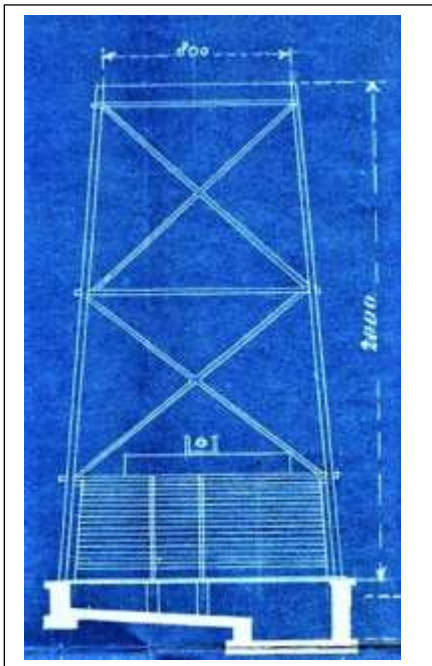
De voormalige koeltoren van de firma van Heek & Co gelegen tussen de Parallelweg en de Molenstraat. (fotograaf onbekend)

Bij veel (oud-)Enschedeërs zijn de koeltorens van Van de firma van Heek & Co nog altijd een begrip. Het waren indrukwekkende houtconstructies die met enige regelmaat waterdamp produceerden, terwijl het vallende water een indrukwekkend geluid maakte.

Hoe werkte de voormalige koeltoren van Van Heek & Co?

Het gebouw bestaat uit een houten toren die op een stenen fundament rust die tevens dienstdoet als een vergaarbak voor het afgekoelde water. Het condensatiewater wordt met een stoompomp in de textielfabriek aan de Kremersmaten via een buisleiding naar de koeltoren geleid en vervolgens naar een reservoir op een hoogte van 6 meter gestuwd.

Vanuit dit reservoir valt het water naar beneden, doch het wordt in zijn val telkens onderbroken door een aantal plankjes die in een richting van het vallende water zijn aangebracht. Daar de temperatuur van het vallende water hoger is dan die van de lucht, zal de laatste bij voortdurende aanraking met het condensatiewater warmer worden. Als gevolg daarvan stijgt de lucht op en ontstaat er trek, waardoor dus verse koude lucht de koeltoren binnenstroomt, wat het afkoelen van het warme water bespoedigt. Het water loopt over een hellende vloer in de vergaarbak en vervolgens in het waterreservoir buiten.

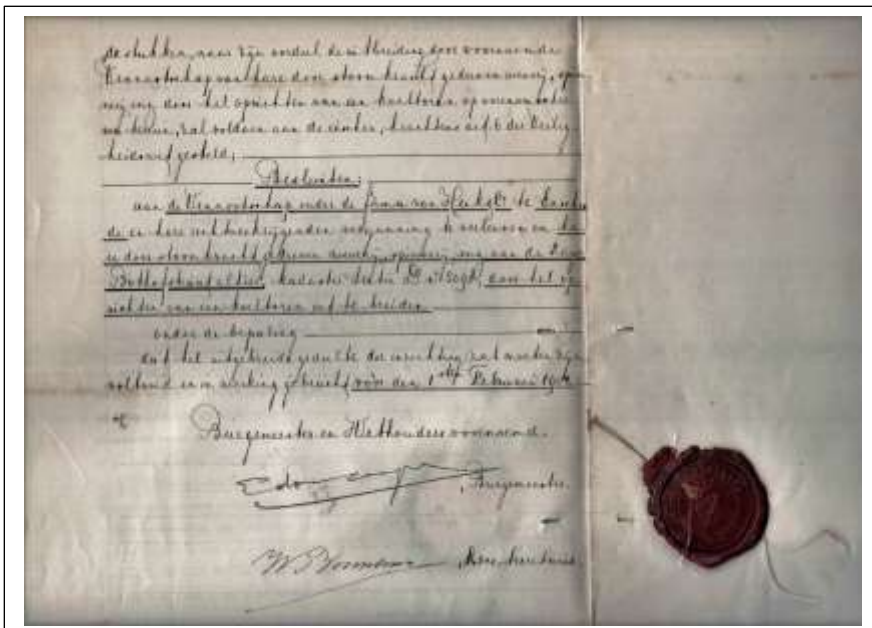
De ontwerptekening links geeft de principewerking aan van de koeltoren.

Het condensatiewater wordt met een stoompomp vanaf de fabriek op een hoogte van 6 meter in de koeltoren gestuwd. Uit een reservoir wordt het warme water over plankjes geleid, waardoor het water afkoelt.

Uiteindelijk komt het water in het reservoir op de begane grond van de koeltoren. Door het afkoelen van het water ontstaat er waterdamp dat via de top van de koeltoren wordt afgevoerd.

De totale hoogte van de koeltoren bedroeg 20 meter en de breedte 12 meter.

De firma van Heek & Co vroeg in 1901 voor het eerst een bouwvergunning aan voor de bouw van een koeltoren aan de Lage Bothofstraat. De aanleiding hiervoor was de uitbreiding van de textielfabriek met een door stoomkracht aangedreven spinnerij en weverij, waarvoor een koeltoren noodzakelijk was. Volgens de door de gemeente verleende vergunning moest het geheel wel voldoen aan "artikel 6, der veiligheidswet". Inspraakprocedures waren nog niet van toepassing, maar in de verleende vergunning werd nog wel bepaald dat "het uitgebreide gedeelte der inrichting, zal moeten zijn voltooid en in werking gebracht voor de 1^e februari 1902". De vergunning was getekend door Burgemeester (Edo Bergsma) en Wethouders.

Fragment van de originele vergunning voor het bouwen van een koeltoren aan de Lage Bothofstraat, voorzien van een lakzegel en handtekening van de toenmalige burgemeester Edo Bergsma.

Koeltorens waren kenmerkend voor de industriestad Enschede en hebben tot medio jaren zeventig het stadsbeeld bepaald.

Gezicht op de Molenstraat met op de achtergrond de Sint Josefkerk.

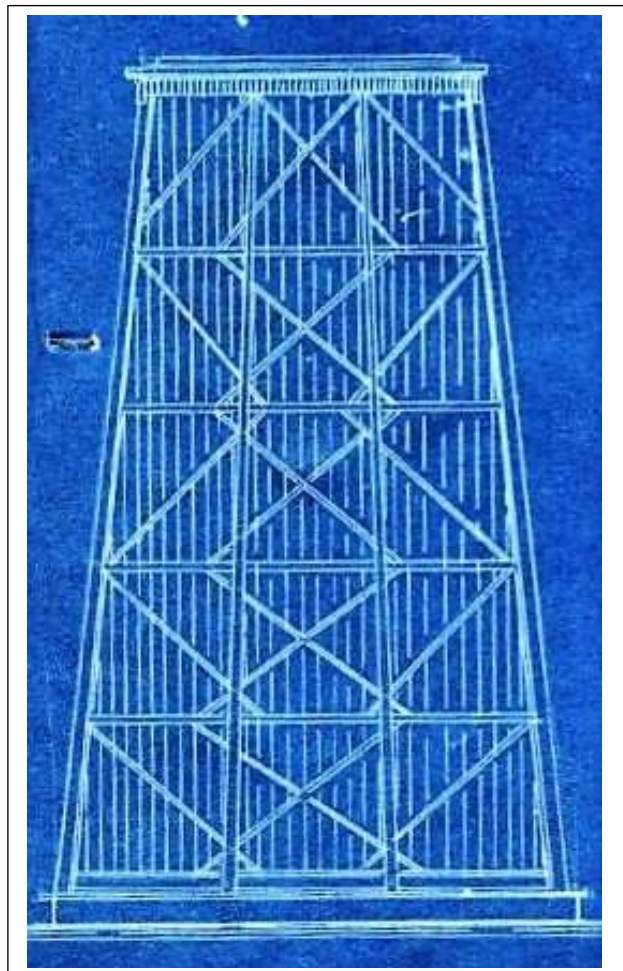
Links op de foto is nog net de koeltoren te zien, met aan de voet de bijbehorende wateropslag.

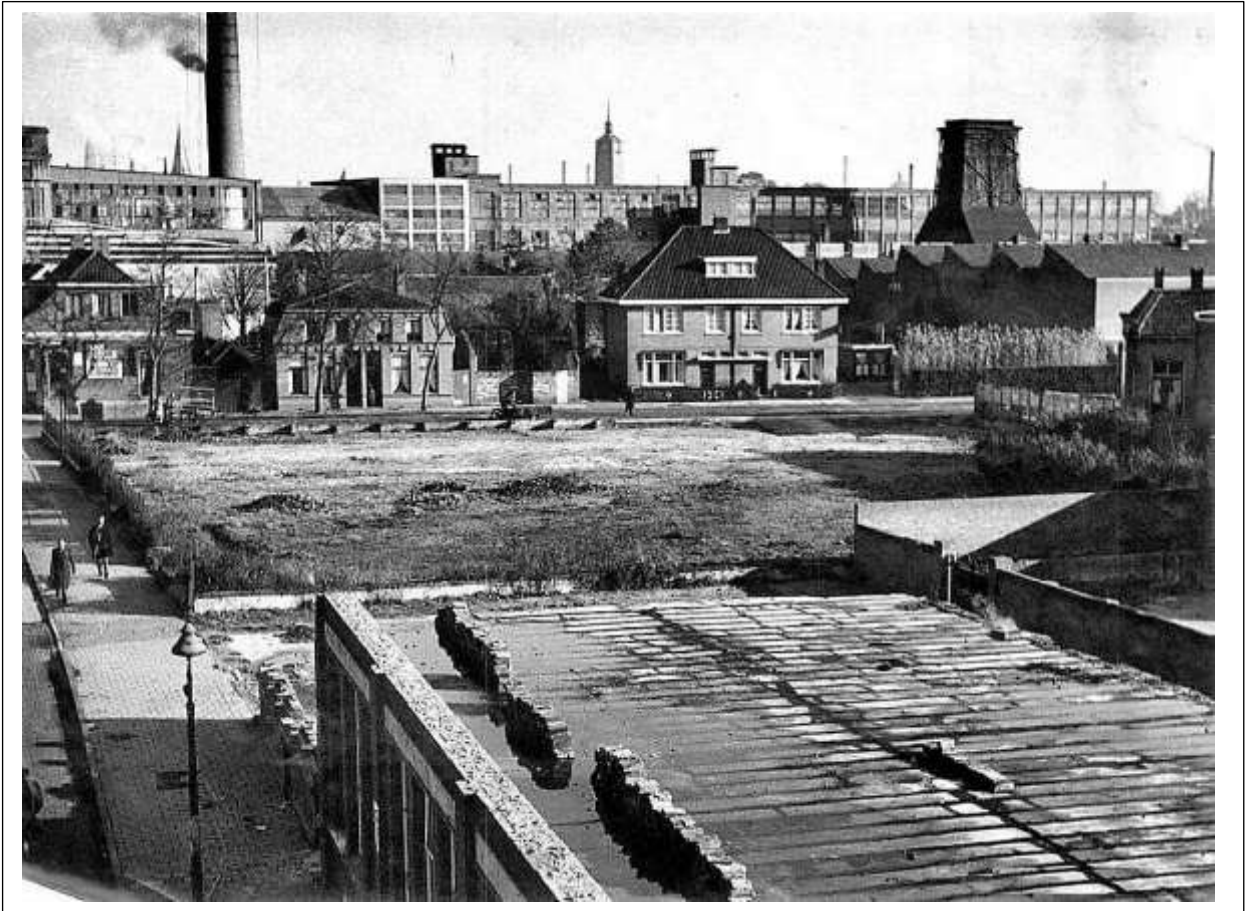
Ontwerptekening rechts: buitenaanzicht koeltoren.

De bekendste en imposantste koeltoren was die van Van Heek & Co Deze was geheel opgetrokken uit hout en had een donkerbruine kleur.

Foto boven: Kees Wiersma

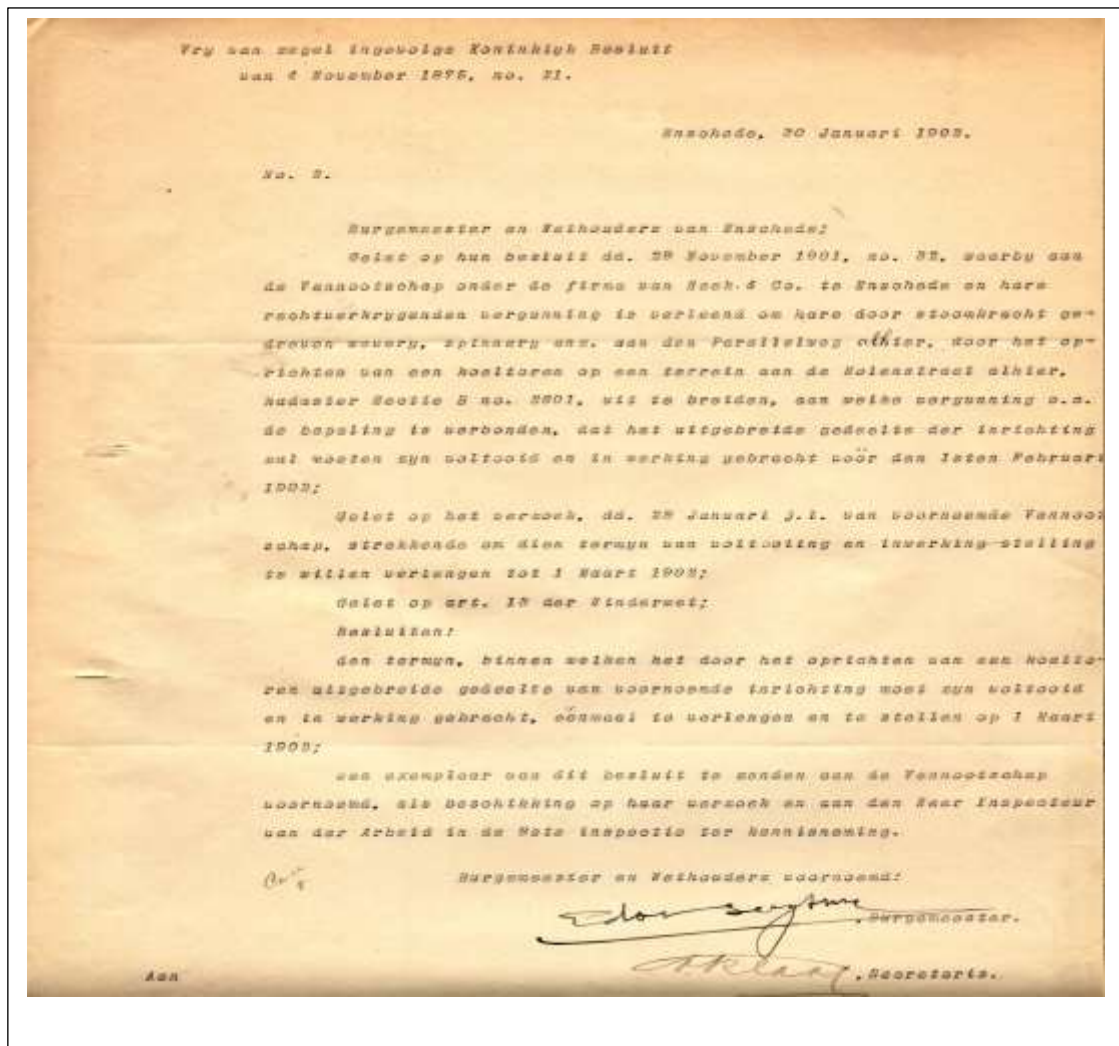

Destijds was er in ieder geval nog één ander type koeltoren in Enschede in gebruik, te weten van boven smal en van onderen breed. Een dergelijke koeltoren heeft gestaan aan de Wooldriksweg en hoorde bij de textiel fabriek van Scholten & Co aan de Haaksbergerstraat. Foto boven: maker onbekend

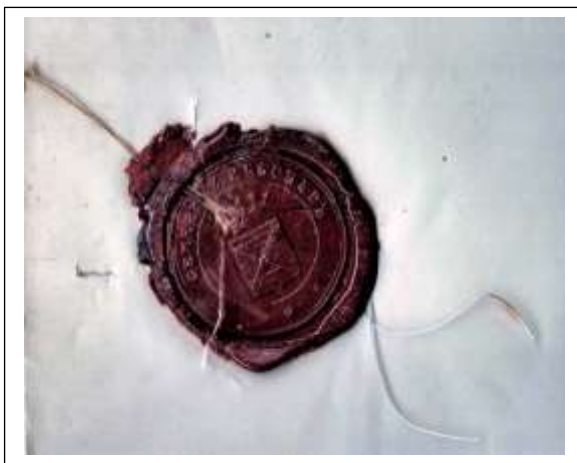

FABRIKSTAD ENSCHEDE
SCHOOLWANDPLAAT VAN J.H.C. HEIJENBROCK UIT 1916

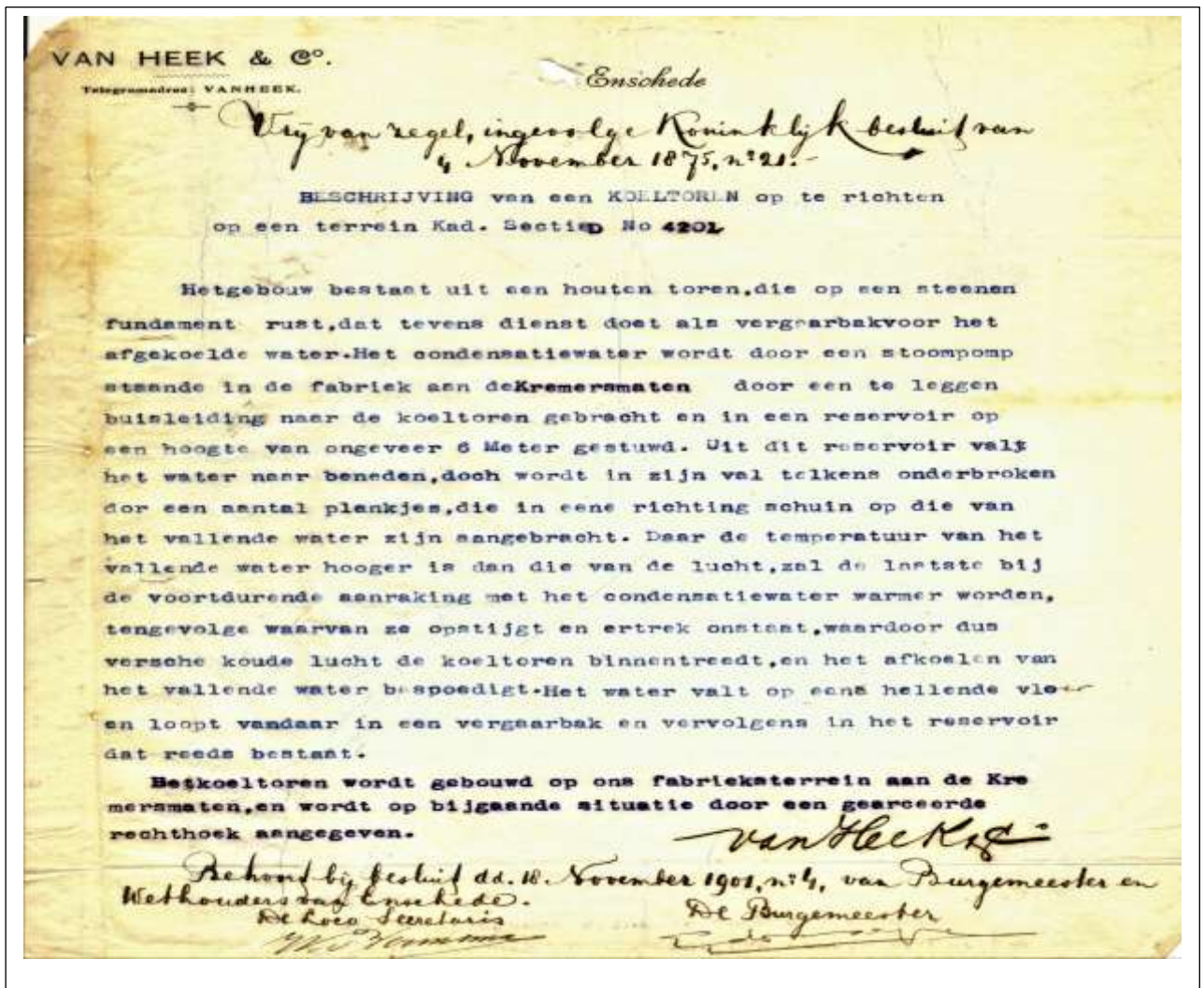
Enschede omstreeks 1916. De textielindustrie had zich inmiddels sterk ontwikkeld. De schoorstenen zijn die van door stoomkracht aangedreven weverijen en spinnerijen.

De door de gemeente Enschede verleende vergunning voor de bouw en inwerkingstelling van de koeltoren aan de Molenstraat van 4 november 1875, een en ander ten behoeve van de weverij en spinnerij van de firma van Heek & Co aan de Parallelweg (archief Stichting Edwina van Heek)

Het officiële lakzegel van de gemeente Enschede dat onderdeel uitmaakte van het besluit van B&W Enschede om toestemming te geven voor de bouw van de koeltoren aan de Molenstraat.

Bronnen:

- Dossiers firma van Heek & Co, in archief Edwina van Heek Stichting.
- *Dagblad Tubantia*.
- Gemeentearchief Enschede.